

Amerikansk film i dag - fra low budget til high concept

af Helle Kannik Hastrup

Nyere amerikansk film - som både kunst og industri - er emnet for to nye filmbøger; *Stranger than Paradise - Maverick film-makers in recent American cinema* og *Contemporary Hollywood Cinema*.

Stranger than Paradise er skrevet af filmkritikeren Geoff Andrew fra magasinet Time Out og forfatter til filmbøger om Kieslowski og Nicholas Ray. Det er en bog om de ny spændende amerikanske auteurs som ofte foretrækker uafhængigheden, det lavere budget og den kunstnerisk integritet, frem for et stort budget og mindre indflydelse på det endelige produkt. Maverick betyder nemlig „en der ikke er konform“, altså en individualist og bogens titel er da også taget fra enegængerens Jim Jarmuschs gennembrudsfilm af samme navn. Det er en selektiv oversigt der omfatter ni udvalgte instruktører og et instruktørpar, som ifølge Andrew fortjener en grundigere gennemgang, en undtagelse må være David Lynch der er blevet behandlet i adskillige auteurstudier, også på engelsk.

Det indledende oversigtskapitel „A Brief History of Indie Cinema“ er en kort, men informativ præsentation af 'mavericks' i den amerikanske uafhængige film, fra Orson Welles og John Cassavetes og op til i dag. Derefter gennemgås film af David Lynch, John Sayles, Wayne Wang, Jim Jarmusch, brødrene Joel & Ethan Coen, Spike Lee, Todd Haynes, Steven Soderbergh, Hal Hartley og Quentin Tarantino. Fremgangsmåden er den samme i alle kapitlerne: Først en placering af autoren i samtiden, et kort rids af hans (sic!) baggrund, handlingsreferat af filmene efterfulgt af en bredt analyserende del om tematik og æstetik, afsluttet med en vurderende opsummering. Bogen er næsten up to date, da den både har analyser af Hal Hartleys *Henry Fool* og Todd Haynes *Velvet Goldmine* med, begge film er fra 1998, men har i skrivende stund ikke haft dansk premiere.

Den første gennemgang tager fat på David Lynchs film, men føjer ikke noget nyt til de eksisterende behandlinger af hans film. Interessant er derimod analysen af John Sayles film, hvor *Lone Star* er den seneste af hans film der har haft premiere i danske biograf. En film der bærer flere af de Sayles'ke karakteristika; en genre-hybrid (af western og krimi), en social kritik kombineret med personer med psykologisk dybde flettet sammen i et velskrevet manuskript. I en ganske anden, men også stilistisk bevidst, boldgade er Spike Lee der har skildret afrikansk-amerikanere i sine film, bl.a. *Do the Right Thing*, *Jungle Fever* og *Malcolm X*. Film som ind imellem, ifølge Andrew, skæmmes af for skematiske fremstillinger af stereotyper, ofte med misogyne og homofobiske indslag, men Lees betydning som fortolker af afrikansk-amerikaners liv og kultur på film er uomtvistelig. I den anden ende af skalaen er en instruktør som Todd Haynes der betegnes som indbegrebet af „New Queer Cinema“, men som med sine formelt eksperimenterende politiske analyser af samtidens myter og populærkultur, ifølge Andrew, rækker langt videre end denne kategori, bl.a. med film som *Poison* og *Velvet Goldmine*.

Jim Jarmusch indtager positionen som „the elderly statesman of the American Indie scene“. Hans film karakteriseres præcist som på én gang tilgængelige og eksperimenterende, følsomme og ironiske, alvorlige og humoristiske, med en interesse for rent formelle nyskabelser, samtidig med at de ofte handler om venskaber. Hvor brødrene Coen har deres tydelige auteurmærke i deres originale (post)modernistiske versioner af de klassiske Hollywood-genrer, fyldt med humor og „off-beat“ originalitet fra *Blood Simple* til *Fargo* og *The Big Lebowski*. Så har Andrew svært ved at spore auteurens gennemførte stil eller tematik hos instruktører som Stephen Soderbergh (*sex, lies and videotape* og *Kafka*) og Wayne Wang (*Smoke*), som begge skifter både stil og tema fra film til film, men gennemgangen af deres film er hæderlig. Anderledes spændende er kapitlet om Hal Hartleys film: Domineret af det underspillede skuespil, dialogen leveret i ci-

tationstegn, mise en scene komponeret i tableauer og ofte med et elliptisk narrativ. Film der fokuserer på personernes indbyrdes relationer og deres psykologiske, moralske og eksistentielle dilemmaer bl.a. i *Simple Men*, *Amateur* og senest *Henry Fool*. Sidst kommer den lidt uengagerede gennemgang af Quentin Tarantinos ellers så spændende film, der tydeligvis ikke interesserer Andrew, men som jo åbenbart alligevel skal med! I det afsluttende oversigtskapitel „New Kids on the Block“ åbnes døren for flere af de interessante instruktører, som ikke har fået et helt kapitel og en del af de helt nye „up and coming“ instruktører, som f.eks. Tom DiCillo (*Living in Oblivion*), Kevin Smith (*Clerks*) og Richard Linklater (*Dazed and Confused*).

Stranger than Paradise er en letlæst, vidende og veloplagt, men aldrig indforstået præsentation af instruktørerne og deres film. Teori-, note- og litteraturliste-fri, men til gengæld er der et godt navne- og titelindeks. De enkelte analyser af instruktørernes film bliver til tider for refererende og for lidt kritisk analyserende. Til gengæld har Andrew gennemgående et godt blik for filmenes individuelle æstetik og stil (visuel og auditiv) især hos sine favoritinstruktører. En kritisk bemærkning skal knyttes an til netop denne udvælgelse, hvor undertegnede nok synes at Tim Burton, Gus van Sant, Kathryn Bigelow og Ang Lee (som naturligvis alle er nævnt i bogen) ville være mere oplagte auteurs at gå i dybden med end f.eks. Todd Haynes og Wayne Wang. Men alt i alt er *Stranger than Paradise* en subjektiv, velskrevet og inspirerende bog, som giver et overblik over de mange interessante instruktører og deres film der kendetegner amerikansk „indie“ film i dag, hvad enten instruktøren har foden inden eller udenfor det forunderlige filmiske paradys.

Anderledes akademisk i bedste forstand er *Contemporary Hollywood Cinema* redigeret af filmforskerne Murray Smith og Steve Neale. Bogen består af nitten kapitler fordelt under fire overskrifter: „Hollywood Historiography“, „Economics, Industry and Institutions“, „Aesthetics and Technology“ og „Audience, Address and Ideology“. Den

første del består af to interessante historio-grafiske diskussioner af Murray Smith og Richard Maltby, der forholder sig henholdsvis for og imod det efterhånden uomgængelige filmhistoriske værk *The Classical Hollywood Cinema* af Bordwell, Staiger og Thompson fra 1985. Hvor Maltbys artikel desuden også analyserer udviklingen af high concept/event filmen. Hermed indvarsles overgangen til bogens anden del med fire artikler om udviklingen i de seneste to årtier i Hollywood set fra forskellige synsvinkler, men artiklerne er til tider indholdsmæssigt lige lovligt overlappende. Douglas Gomery udfolder en „de store mænds historie“ om Wasserman (MCA-Universal) og Ross (Warner Communication og Time Warner) og deres indflydelse på den institutionelle udvikling i Hollywood, og Tino Balio ser i sin oversigtsartikel på Hollywoods globalisering op igennem 1990'erne. Mere interessant er Justin Wyatts gennemgang af udviklingen for de uafhængige selskaber som f.eks. New Line og Miramax, ligesom James Schamus giver en levende skildring af et succesrigt uafhængigt produktionsselskab.

„Aesthetics and Technology“, bogens tredje del, indledes med en opremsende oversigt over den teknologiske udvikling af Michael Allen, og derpå argumenterer Steve Neale for en mere nuanceret undersøgelse af wide screen æstetikken. Populærfilmens lyd er for en gangs skyld i centrum i to udmærkede artikler, dels K.J. Donnelys om de to første *Batman*-film, hvor den integrerede brug af „indsatte“ popsange analyseres, dels Gianluca Sergis om filmens lyd i „Dolby-æraen“ og om hvordan det har påvirket filmens æstetik. Warren Buckland og Elizabeth Cowie tager den narrative dimension af Hollywood-filmen under kyndig behandling. Buckland analyserer *Raiders of the Lost Ark*, der narrativt i højere grad minder om en episodisk fortælling end om den såkaldte klassiske Hollywood-fortælling. Cowies artikel forholder sig også kritisk til Bordwell, Staiger og Thompson (igen!) og deres definition af den klassiske Hollywood-fortælling. I Thomas Elsaessers glimrende analyse af *Bram Stoker's Dracula* der afslutter „Aesthetics and technology“ ses Coppolas film som

eksempel på en generel æstetisk og kulturel udvikling i Hollywood fra 1970'erne til i dag - udfoldet æstetisk og tematisk i filmens mange intertekstuelle lag.

Sidste del af bogen er lidt af en tematisk rodekasse, med titlen „Audience, Address and Ideology“, men med flere interessante artikler. Her kan fremhæves Pam Cooks artikel, der finder en revision af de eksisterende tilgange nødvendig når *The Woman's Picture* skal analyseres, og hun eksemplificerer selv med fine analyser af f.eks. *Outrage*. Hillary Radner sammenligner i sin spændende artikel Hollywoods ny femme fatale-typer 'the psychofemmes' - repræsenteret af så forskellige kvindetyper som Sarah O'Connor fra *Terminator* filmene og Margie fra *Fargo*. Tommy Lotts artikel om Black American Cinema er interessant som oversigtsartikel, men ligesom Steven Cohans artikel om modtagelsen af *Basic Instinct* lider den under en mere refererende end reflekterende tilgang. De to sidste artikler er interessante analyser af nyere typer af populærfilm: Barry Keith Grant analyserer yuppie-horror filmen som f.eks. *Something Wild* og *Single White Female*. Og Peter Krämer kombinerer diskussion af marketings-strategier og reception med film-analyser af det han kalder for family-adventure film, f.eks. *Jurassic Park*, *Forrest Gump* og *The Lion King*.

Contemporary Hollywood Cinema er en god antologi med mange fine artikler indenfor de fire hovedemner og bliver dermed et godt bud på hvordan Hollywoods for- og bagsider kan analyseres. Et aktuelt og meget vidtfavnende spektrum af synsvinkler der giver gennemtænkte indblik i og velskrevne perspektiver på den store filmfabrik og på hvordan filmvidenskaben kan blive klogere på den.

Både *Stranger than Paradise* og *Contemporary Hollywood Cinema* er på hver sin måde oplysende og engagerende læsning for læsere interesserede i amerikansk film idag, hvadenten det er smalle film eller brede film, low budget eller high concept.

Geoff Andrew: *Stranger Than Paradise - Maverick film-makers in recent American*

cinema, London: Prion Books Limited 1998. Med en introduktion af Gary Oldman. 374 s.

Steve Neale & Murray Smith (red.): *Contemporary Hollywood Cinema*, London & New York: Routledge 1998. 338 s.

TRE DANSKE INSTRUKTØRER SER TILBAGE

Af Ebbe Villadsen

Det danske bogmarked har længe været præget af en stor interesse for erindringer og biografier, og det gælder også for film-litteraturen. Det er ikke længere kun Dreyer, der skrives bøger om. I 1996-97 har vi fået biografier om Ole Olsen, Alice O'Fredericks, Ib Schønberg samt et aktuelt navn som Lars von Trier. Og i år har så hele tre af vore betydeligste filminstruktører udsendt deres erindringer. Palle Kjærulff-Schmidts *I den grønne skov og andre udflugter* er dog en fortsættelse af hans *Skal vi vove det?* (1996), der nåede frem til 1962, hvor *Weekend* både blev et gennembrud for Kjærulff-Schmidt og for moderne dansk film. Erik Balling fremlægger derimod for første gang selv sine erindringer, skønt andre tidligere har publiceret lange interviews med ham. Den folkekære instruktørs bog har den overraskende titel *Som barn var jeg voldsomt hidsig*. Mens Kjærulff-Schmidts og Ballings bøger nærmest må kaldes erindringsbilleder, er Henning Carlsens *Mit livs fortrængninger* en regulær selvbiografi, der fyldigt og systematisk gennemgår et helt liv.

Carlsen har forhåbentlig ikke ret, når han indledningsvis hævder, at kun ældre mennesker læser erindringer, for alle tre instruktører er glimrende forfattere, hvis bøger henvender sig til langt flere end filmhistorikernes snævre kreds. Balling er født i 1924, Carlsen i 1927 og Kjærulff-Schmidt i 1931. De tilhører nogenlunde samme generation, en generation, hvis for-